This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

महाभाष्यप्रारंभः पत्रसंख्या १६॥

KKSU LIBRARY
RAMTEK
441 106
M-1581
Dist. Nagpur

Acc. No. ~~2440~~ M-1581
Title - महाभाष्यार्थ विवरण
Author - ?
Date - ?
Sub - व्याकरण.
folio - 16 (11. Nos folio missing)
Xerox - 30

Checked 2012

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्रीनारायणनमः ॥ अथ महावाक्यार्थविवरणं कथ्यते समस्तविषयवासनाविनिर्मुक्तः सपरमहंसः यत्र क्वापि निषण्णः किंकरोति ॥ केवलदशमहावाक्यविवरणं करोति तन्महावाक्यकोदृक् तत्रोत्तमवेदस्य प्रज्ञानमानंदब्रह्म तत्त्वमसीति सामवेदस्य ॥ अयमहमस्मि यजुर्वेदस्य ॥ अहं ब्रह्मास्मीति अथर्ववेदस्य ॥ इत्यादिदशमहावाक्येब्रह्मविचारः तत्रोत्तमवेदस्य प्रज्ञानशब्देनोच्यते एकमेवाद्वितीयं ब्रह्म

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

इतिसिद्धानः प्रज्ञानस्वतश्चैतन्यंनद्विशेष्य अनेकविकाराः न
मध्येयथाबुध्यानुसारेणाध्याहारंक्रियते प्रकृष्टउत्कृष्ट
ज्ञानंप्रज्ञानं किंविशिष्टं उपाधिरहितं स्वतश्चैतन्यंकालत्र
यरहितं अवस्थात्रयरहितं प्रपंचान्निर्मुक्तः स्वतंत्रज्ञाना
त्म अनएतप्रज्ञानंनाम यज्ज्ञानेनानुमायाचैतन्यंभवति य
ज्ज्ञानेनचानुविशतिनन्वेचैतन्यंभवति किमिव सूर्यचक्षुरिव
अग्निपात्रमिव चुंबकलोहमिव धनुर्धारणइव वृक्ष
छायाइव अनुनात्रकारेण परापश्यंतिमध्यमावैखरिरू

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

परा चेतन्यं समस्तजगत्स्वरूपं चोत्पत्तिं करोति ज्ञानशक्तिक्रियाश
क्तिरूपेणा चेतन्यं जगदाकारं भवति अत एव वासुदेव परब्रह्मेति
श्रुतेः वसंति अस्मिन् भूतानि इति वासुः द्योत्यते स्वप्रकाशनइ
तिदेवः वासुश्चासौ देवश्च वासुदेवो नेवासुदेव एव उच्यते अत
एव निर्गतेंद्रियकरणानास्तोत्रहारेण सहग्रहणं करोति अत्र
तएव पंचकर्मेंद्रियप्रेरकः पंचज्ञानेंद्रियप्रेरकः पंचमहाभू
तप्रेरकः पंचतन्मात्राप्रेरकः अंतःकरणचतुष्टयप्रेरकः
गुणत्रयप्रेरकः मूलप्रकृतिप्रेरकः इत्यादिसमस्तप्रपंचो

इच्छाशक्ति

दुर्गा० २

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सत्तिंश्वल्यादिकेकरोति जगत्साक्षित्वेनपश्यति सतस्त्रज्ञानना
मध्येयश्लाभवति तस्मात्त्रज्ञानशब्देनवृत्तिविशेषेणा सर्वे
श्वरश्चभ्यते तत्रत्रेधाऽईश्वरः मायाविद्यानटिन्त्येकार
यति नटइव अखंदस्यप्रज्ञानशब्दनिर्णीयप्रथमसिद्धोनः॥ ६:
॥घनःपरंत्रानंदशब्दनिर्णीयंकथ्यते ॥आनंदश्चलतिविज्ञान
॥आनंदाद्धेयखल्वीमानिभूतानिजायंते ॥आनंदेनिजातानिजी
वंति ॥आनंदंप्रयंतिऽभिसंविशंतिइतिश्रुतेः स्वस्वरूपंसुखस्व
रूपंउपाधिरहितमानंदंकरोति यदाआनंदंभवति॥अखंडानंदंति

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

जवो धानंदं सहजानंदं ज्ञानानंदं ब्रह्मानंदं ब्रह्मानंदं रामानंदं वीर्यानंदं सुखानंदं कैवल्यानंदं अनंतानंदं व्यापकानंदं पूर्णानंदं सदानंदं प्रकाशानंदं भवति यस्माद्ब्रह्मज्ञानेनैव स्यात्तर्हि प्राणस्यानंदः कथं संभवति जडत्वात् अतएव ब्रह्मानंदेनैव जगदानंदो भवति ब्रह्मानंदैकलक्षणो ह्यनःभूतसार्हि श्रुतेः समस्तब्रह्मपंचसहितानंदः यदानंदसत्तामात्रेणसमस्तब्रह्मपंचमानंदयति अत एव अन्नमयप्राणमयः मनोमयः विज्ञानमयः इतिबुधिः आनंदमय इतिचिंत्यः एवंपंचकोशात्मकोजीवः आनंदंप्राप्नोति

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सच्चिदानंदःपरमात्मेनिकथ्यते यस्मरंश्लानंदसन्नामात्रेणा मू
लप्राकृतिरानंदंप्राप्तिर्भवति तत्कार्यमरुद्दिचनुविंशतितत्वा
नि स्त्रीलिंगपुंलिंगरूपेणापरस्परमिथुनीयंभूयभवति
ग्रसेनमादयति ग्रतएववेकुंठादिशेषनागपर्येनः समस्त
जीवजातिदेवदैत्यसिद्धगंधर्वमनियक्षतिर्यक्नागकीटपतं
गस्थावरजंगमःसमस्तशिवशक्त्यात्मकंभवति इतिसत्यम
तस्मादेकाकिनरमतेतद्वितीयमिच्छति सएवात्माद्विधाभव
ति पतिश्चपत्नीइतिश्रुतेः ग्रतएवात्मायतिरेकेणानंदत्वं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नसंभवति कुत्रापिजडाजडपदार्थसमस्तघटवस्त्वलसूक्ष्मका
रणमेवावस्थात्रयं चैतन्यकेवलंब्रह्मतुर्यावस्थामात्रे॰आनंदं
संभवति ॰अतएव॰आनंदंब्रह्मेतिसत्यं आवेदानंदशब्दाख्या
नसमस्तं ॥॰अतःपरंब्रह्मशब्दनिर्णायकथ्य
ने मायाशेषनागपर्यंतः समस्तप्रपंचान्वयरूपेणानिष्ठति
किमिव सूत्रेमणिगणाइव एतस्मा॰जगतः॰आनंत्रोत॰अर्द्ध
ऊर्ध्वमध्येसंपूर्णदेशकालवस्तुस्वरूपं समस्तप्रपंचगुणशेषर दुर्गे॰
हितंनिर्लेपमक्षेद्यंमभेद्यमदाह्यंमक्लेद्यं॰अशोष्यंसमस्तसुखस्व ॥४॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ध्वनुस्यूतमेकं समस्तानिवस्तूनियुन्वस्पर्शनिवियद्वात्सदाशुद्धः
एतत्स्वरूपंसनित्योपलब्धिस्वरूपोहमात्मेतिभावः सदसत्संसा
रसत्यनाम्रनिभासमानत्वादिनि कश्च यथारज्जुसर्पइव शुक्ति
कारजतइव मरीचिकाजलमिव जलफेनइव नभोमेघमिव के
दृशब्देनमिथ्यामायाश्चवर्तते ॥अतएव॥आकाशवद्व्यापकं समस्त
प्रपंचानुयोमित्वेनतिष्ठति यत्सत्तायेजगत्सत्यनाम्रतिभासमा
नोभवति इतिमत्वेदंवाक्यत्रयपदार्थलोचनयाकांडत्रयं मंत्रकांड
ज्ञानकांडकर्मकांडंम्रतिभातिमे तेनपरमात्मासत्यनाउत्पत्तिसं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पंचविंशति सहस्रारिण्यस्त्रवाचामवति विंधाशक्तियुक्तापरापश्यंति
मध्यमावेधिरूपेणाव्यक्तस्वरूपेणपराकूंअसंकस्वरूपेणप्रकटीं
करोति प्रकृतिपुरुषसंयोगेनपराकूंअव्यक्तस्वरूपेणबुद्धिरहि
तानादरहिताक्षररहिताबिंदुरहितांकेवलचैतन्यमात्रउल्लसंति
सर्वंकूंअंनेःकरणचतुष्टयात्मिकापुरुषसंयोगेणास्वस्वरूपाभवंति
तस्यांकेषड्जर्षभगांधारात्मिकापराभाहरूपाभवंति पश्यंतिविचा
रज्ञानमय परापरज्ञानविचारणयुउपकरोति तेनविचारेणपरब्रह्म
रूपःशक्तिर्भवति अपरसंसारपरईश्वरः अपंचाशीत्यंवविचारः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सेववाकूनादमय पुरुषसंयोगेनमध्यमावाकूनादमयी नादरूपेण
उल्लसंति सनादःआत्मसंयोगात्आग्निवायुभ्योऽभिघाते द्वाविंश
तिश्रुतिरूपत्वेनहृदुल्लसंतिनःतथाचोक्तं नकारंप्राणनामानंदका
रंमनस्तंविद्धिजानतः प्राणाग्निसंयोगात्तेननादोभिधीयते सनादःश्रु
तिद्वाविंशतिरूपसन् श्रुतिजनकोभवति श्रुतिभ्यःस्युःस्वराःषड्रूष
भगांधारमध्यमपंचमधैवतनिषादइतिसप्तमे इतिनानाप्रकार(
आव्यक्तनादोनादका मध्यमावाकूभवति सेववाकूपुरुषसंयोगेन
वेखरिरूपेणाक्षरात्मिकाभवति तथाचेनरे आरण्यकेआका

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

शवे सर्वावाक्सेवास्पशौस्मिमिःव्यंजनावर्णानारूपाभवंति
अकारादयःषोडशस्वराः ककारादयःपंचविंशतिस्पर्शाः चादयश्च
त्वारःअनुनासिकोरेफोपरालवश्चकारेणासहिपंचाशत्वर्णाः
वेखरिरूपेवाअवाचकःपरसमुदायात्मिकावाणीभवंति सेवंवाक्शब्द
ब्रह्मेतिउच्यते तथोच्यते शब्दब्रह्मणिनिष्णातःपरब्रह्माधिगच्छ
ति इतिपरब्रह्मप्रतिपादकःतथाशब्दब्रह्मसम्यक्प्रतिपाद्यते सा
वेश्वरावाग्भवतिइतिकेषांचिन्मते ईश्वरव्यतिरेकेणासर्वज्ञस्यसर्वक
र्तृत्वंअन्यस्यनसंभवति नचेतिरिक्तस्यसर्वस्यजडत्वंप्रसज्यते

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तथाचश्रुतिः सएवजीवोविवरप्रसनिःप्राणान्नवोपेरागुहाशयिषः
मनोमयंसूक्ष्मरूपंनिरूपमात्रास्वरोवर्ण इतिस्थविष्टः इतिश्रुतेः
ईश्वरस्यप्रथमसनिर्गताःप्रथमपंचाकारइतिसएवमकारादिषोड
शस्वराः ककारादिपंचविंशतिस्पर्शाःएकारादिदशानुस्वारान्त
प्रथमबीजरूपसहिताद्विपंचाशन्मातृकात्मिकावाग्भवति
तदनंतरंछंदोमयीभवति ऋग्वेदोयजुर्वेदःसामवेदोऽथर्ववेदश्चेति चत्वारोवेदाभवंति एतेभ्यःवेदेभ्यःचतुर्दशविद्याभवंति
तास्त्रपुराण-न्यायमीमांसाधर्मशास्त्रागमाश्चेतिः वेदस्यानानिवि(

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्रीगुरु॰ धायांधमस्यचतुर्दशेति उपपुराणानिहासउपवेदःधनुर्वेदःश्रा
युर्वेदःगांधर्ववेदःमंत्रवेदःआयुर्वेदादिशास्त्रेःनानाप्रकाराश्चतुर्दश
विधाभवंति नाश्चविधाश्चलाचतुर्भिर्मुखैश्चत्वारोवेदानिरंतरम
प्रसंति पूर्वमुखेनऋग्वेदं उत्तरमुखेनयजुर्वेदं पश्चिममुखेनसा
मवेदं दक्षिणामुखेनअथर्ववणवेदं तत्संबंधिनीयंगानिदर्शना॥
निनेयायिकदर्शनं पूर्वमुखान्निर्गतं वेदांतदर्शनपश्चिममुखान्निर्गं
तं सांख्यपातंजलिभाष्यदर्शनउत्तरमुखान्निर्गतं षट्दर्शनेनभ
गवत्स्वरूपं वासुदेवःसंकर्षणःप्रद्युम्नःअनिरुद्धःइतिचतुर्धाबल

दुर्गे॰ ७॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

प्रतिपाद्यते केषुचित् तत्सत्त्वगुणोत्पन्नानि वासुदेवोदेवता
ऋग्वेदोवेदः सत्ययुगं बलवर्णाः सात्विकगुणाः तपोनिष्ठाः
इतिनेयायिकदर्शनप्रमाणाः परावज्रपकैवल्यं ज्योतिर्मयुधा
नं संवेखल्विदंब्रह्मतिज्ञाननिष्ठाभेदाभेदोनास्ति ऋग्वेदब्रह्म
दनिर्णयः इतिसिद्धान्तः ॥अतःपरंयजुर्वेदसंबंधकानिर्णा।
यकथ्यते ॥अहंब्रह्मास्मिइतिश्रुतेः ॥अथअहंशब्दनिर्णयः
॥अहंशब्दस्वस्वरूपात्मानंवदति ॥अहंजगत्कर्तो॥अहंजगत्स्रा
क्षी ॥अहंआत्मेश्वरः॥अहंजगद्भोक्तेतिश्रुतेः मयेव

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सकलेज्ञानंमयासर्वंप्रतिष्ठितंमयासर्वंलयंयांतिनद्वलास्मिहेम
दृश्ये इतिवाक्यप्रमाणंअहंशब्दब्रह्मास्मीभवति अहंसर्वस्वप्र
भवोमतःसर्वंप्रवर्तते इतिभगवाक्यप्रमाणंअथाहमेवासमे
वाग्रेनान्यत्सदसत्परमितिपञ्चीकृतंघटवद्योविशिष्यतेसोस्मह
स्रष्ट्वादासृष्टिमध्येचसर्व्यांतेनित्यत्वंप्रतिपाद्यते इतिभागवते
अतएवअहंशब्देनविशेषणाः ज्ञानमयंसर्वमिदंप्रोतंसूत्रेम
णिगणाइव इतिउपनिषद्वाक्यप्रमाणात् कथंखलुचैतन्य
त्वानं यत्रस्वतःचैतन्यत्वंतत्रस्वतःप्रकाशत्वंस्वतंत्रत्वंतत्रैवंत्र

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

हंशक्तसंभवति ॥अन्यचुकुत्रापिनसंभवति नकेनमूलप्रकृत्यादि
समस्तपदार्थजडाएव ॥अतएवमूलेप्रकृतिनदात्मत्वेचैतन्याभिमानि
भवति ॥अहंमीश्वरीतिमन्यते ॥अहंशब्दप्रकृत्यारूढोभवति सा
प्रकृतिनदा॥अहंशब्दत्रिगुणात्मकोभवति तत्रसत्वगुणात्मकोविष्णुः
॥अभिमानिभवति रजोगुणात्मकोब्रह्मा॥अभिमानंकरोति तमोगु
णात्मकोरुद्राभिमानंकरोति वासुदेवस्यैरूपेणामहत्तत्वकार्यं
॥अहंकारस्यभिमानंकरोति संकर्षणरूपेणा॥अहंकारकार्यमनो
॥अभिमानंकरोति प्रद्युम्नरूपेणामनःकार्यंबुध्याभिमानंकरोति

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्रीगुरो० ८

ऽघनिरुद्धरूपेणात्मकार्यपंचमहाभूतऽभिमानेकरोति देवतादिरूपेण
णात्मकार्यंचशब्दादिविषयाभिमानं नादस्वरूपेशब्दस्पर्शरूपेरसग
धादिरूपेणात्मकार्यंचश्रोत्रेंद्रियाभिमानेकरोति प्रकृतिरूपेणात्म
त्कार्यंचकर्मेंद्रियाभिमानेकरोति क्रियारूपेणऽअनल्पसमस्तसर
सरात्मकं जगत् समस्तस्थावरजंगमकीटपतंगजऽरुचेदज जरायु
ऽऽउद्भीजचेऽऽजसमस्तजंतुचतुराशीतिलक्षजीवयोनिपृथक्पृथक्
ज्ञानिस्वभावेनयदाभिमानंजायतितत्सर्वंब्रह्मात्मकंभवति ब्रह्म
व्यतिरेकेणचैतन्यत्वेनसंभवति समस्तप्रपंचऽऽऽचान्॥ऽअनल्

(५८० ८८

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

18

वब्रह्माभिमानात्ब्रह्माभिमानः संभवति ब्रह्माभिमाननित्यत्वेकथंसंभव
ति ॥अयमोहमात्मेतोहंगोविंदोहंमहेश्वरः ॥आनंदोहंशुद्धोहंमह
मतोस्म्यहं नित्योहंनिर्विकारोहं निर्विकल्पोहं निरंजनोहंमित्यादि
विशेषाविशेषितः सःपरमात्माइत्यादिवाक्येनब्रह्मशब्दमाणं
भवति यथेश्वराभिमानेनसंभवति तथाकर्तृदृष्टाज्ञाताभोक्ताइ
त्यादिनसंभवति यथामुक्ताम्न्यायेनसच्चिदानंदस्वरूपंपरमात्मा
कथ्यते चतुर्वेदाःप्रमाणं ॥ब्रह्मशब्दोब्रह्मवाचकोभवति ॥ब्रह्मशब्द
माया उपाधिरहितं ॥अयमात्मेतिहंस्यभिमन्यते ॥अंतःकरणा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रूपेणाव्यक्तिं करोति परापश्यन्तिमध्यमावैखरीरूपेणाप्रकटिं करोति अहं
शब्दनिरूपयन् परमात्माविंशणीकथ्यते अत्रप्रकृतिंवादिनामते अहं
शब्दब्रह्मणिनसंभवति कथंब्रह्मनिर्गुणशब्दस्यसगुणाः अनयापरस
ंविरोधः नअहंकारशब्देनब्रह्मनसंभवतिअहंशब्देनअभिमानलक्ष
णमोक्षबाधकरूपंब्रह्मैकंप्रपंचस्यानेकः कथंएथक्पृथक्अभिमान
संभवति यथानेनघटेषुअनेनजीवाःसंति केषांचिदाचार्याणामतेन
एतन्मतंतेसावधानमतिःश्रृणु यद्यब्रह्मण्यभिमानोनास्तिइतिचेत्
तर्हिसर्वंजडत्वेप्राप्तः यत्रजडत्वंतत्राभिमानोपिनास्ति अत्रनश्वय

दुर्गा० १०

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वायुपूर्णो भवति यत्पूरणेनाग्निपूर्णो भवति यत्पूरणेनाप्पू
पःपूर्णो भवति यत्पूरणेनपृथ्विपूर्णो भवति एवमाकाशादि सम
स्तप्रपंचाधिष्ठानब्रह्मचैतन्यमुच्यते सर्वाधारो निराधार इतिश्रुतेः
यथाचक्षुषा वस्त्रस्य सत्यत्वं भवति यथाईश्वरसत्तायांमाया
भासमात्रयोजगत्सत्यत्वमुच्यते अनंतकोटिब्रह्मांडाधारभू
तः अनंतकोटिब्रह्मांडप्रकाशकः अनंतकोटिब्रह्मांडानंतवृत्तिसंनि
र्लेपः अत्यंतसूक्ष्मात्सूक्ष्मतरं सूक्ष्मइतिश्रुतेः अतएवसमस्तप्र
पंचागोचरः केवलमस्तिमात्रेणाप्रमीयते अत्रकेवलानुभवमात्र

KKSU LIBRARY
RAMTEK
441 106
M-1582
Dist Nagpur

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सिद्धं स्वप्रकाशस्वरूपं स्वनभ्येनन्यस्वरूपेणाभ्याकाशवदखंडदंडा
यमानं उर्ध्वाधस्तिर्यक् सर्यादारहितं पूर्णबलकेवलमोक्षस्वरू
पं समोनागेनसमोमसकेणासमश्मिस्त्रिलोकैःइतिश्रुतेः स्वन
नेनप्रकारेणबलशब्दश्चखंडानंतस्वरूपवाचकः बलशब्देनपर
मात्माविशेषेणविज्ञायते यजुर्वेदसंबंधिबलशब्दनिर्णयः॥इति
पंचमसिद्धांतः॥अतःपरंअस्मिशब्दनिर्णयःकथ्यते॥अस्मि
शब्देनयुष्मदं अस्मत्प्रत्ययःगोचरयोः स्वरूपयोर्मध्येअस्मत् ५मी०
प्रत्ययगोचरस्वरूपंअस्मिशब्दःप्रत्ययोऽस्मिइतिअत्र ॥१२॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

युज्यमानोपि अस्मिप्रत्ययो भवति अस्मिशब्दात् अहंशब्दप्रकोहमिति
विचारे अहंशब्दः अस्मद्वाचको भवति तत्र युष्मदप्रत्ययगोचरः चैत्य।
तिवाचकं परस्मैपदं अस्मिशब्देन प्रतिपद्यते तत्परा सर्वविकारातर
ब्रह्म अपरा प्रकृतिः तत्र अस्मिशब्देच अपरा प्रकृतिस्वरूपंनिरूप
न तयोःपरापरयोःपरस्परविरोधः ब्रह्मचैतन्यं प्रपंचस्तुजडः ज
डचैतन्ययोरेकंनसंभवति चैतन्यजडयोरपिएकंनसंभवति
ब्रह्मचैतन्याभिमानिनित्याभिमानिषडविंशकोमहाक्षुः
महागुहागुहोमहाविभुः नरनिष्प्रभः साषडविंशकः कःपंचकैर्दि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

यासिंग पंचज्ञानेंद्रियासिंग पंचमहाभूतानि पंचतन्मात्रापि विषयरू
पश्चांतःकरणचतुष्टयः अभिमानसंज्ञकं सत्वरजतमइति गुणात्म
यत्स्वरूपं तत्मूलप्रकृतिरूपला अश्रयाः अत्रविषयानित्यचैतन्यस्व
रूपं मायापरस्परं संश्लिष्टं भवति कूटस्यसर्वसंश्लिष्टावाअग्नो
गोचरेतिश्रुतिः तत्रदृष्टांतमहा यथापयसोधृतमिव यथाकाष्ठे
अग्निमिव यथातिलेषुतैलमिव यथापृथिव्यागंधमिव यथावा
योस्पर्शमिव यथाकाशेशब्दमिव अमुनाप्रकारेणाप्रकृतिपुरुष
योरन्योन्यारिसंबंधभवति तदेवनडतंवस्त्राक्रियेअसंगनिर्लेपं

दुर्गे० १३

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मोक्षस्वरूपेनिर्मुक्तं अबाधकत्वस्वरूपं स्वप्रकाशस्वरूपं स्वतःचैतन्य
मुमायातुजडरूपा अप्रकाशरूपाअचैतन्यरूपा यथामत्तिऽस्यस्व
क्रियानसंभवति तथामायाअचैतन्यत्वात्क्रियानसंभवति अत्र
यत्रस्वरूपेनिर्गुणात्वात्क्रियानसंभवति अविकारिकत्वात् इति
पूर्वोक्तशंकापरिहृता अस्मिशब्देनअनंतरावृत्तिसाधने हेतुभूतं
साक्षात्कारअपरोक्षःज्ञानसाधनः अस्मिशब्देनोच्यते तत्पुरुष
संयोगेनअकृतिचैतन्यात्माकर्त्तीभवति तस्यकृतिक्रियानसंभवति
वैकारिकीभवति तत्रदृष्टांतमाह किमिवसूर्यमणिरअग्निरिव

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नत्रस्त्र्येस्थानेब्रह्मग्रन्थिस्थानेमूलग्रन्थिस्थानेकार्यकिमिव
अग्निपात्रमिव चुंबकलोहमिव अंधपंगुन्यायेनत्रन्थिपुरुषसंयोगेन
क्रियाउत्पत्तिर्भवति एकस्थानेनबहुधास्थानमुल्लसति तदानाना
चेष्टाभवति बंधमोक्षस्वर्गनर्कपापपुण्यसूर्वपीठिन्याकारणब्रह्मादि
पिपीलिकापर्यंतजानिस्वभावानांपृथक्पृथक् परमात्मानंएकएव
तस्यसोधनहेतुः क्षीरनीरमेकंकृत्य तत्सोधनकारणंहंसविना
नसंभवति तद्वत् मायाग्रंथिसोधनेहेतुःपरमहंसमार्गोनिरूपणे इतिश्री०
तत्रैकंपरमार्थिकंज्ञानं तस्यशोधनेहेतुःअस्मिशब्दवाक्यप्रमा १४

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

शांवर्त्तते पूर्वोक्तपंचविंशतितत्त्वानांवृत्तस्वरूपनानिराकरोति पूर्वक
षड्विंशकोवृत्तप्रतिपाद्यते तत्रादौकर्मेंद्रियसाधनक्रियते कर्मेंद्रि
यबलंनभवति तस्मात्कर्मेंद्रियवृत्तिभेदत्वात् कथंवृत्तिभेदः वा
क्यक्रियाभवति हस्ताभ्यांदानादानक्रियाभवति पदाभ्यां
गमनक्रियाभवति उपस्थाभ्यांमूत्रोत्सर्गस्त्रिपुंसयोरानंदक्रिया
भवति गुदान्मलोत्सर्गक्रियाभवति अतएवबलंक्रियमणीं
द्रियः तस्मात्कर्मेंद्रियबलंनभवति नहिज्ञानेंद्रियबलंभवति इ
तिचेन् तज्ज्ञानेंद्रियवृत्तिभेदत्वात् कथंवृत्तिभेदः श्रोत्रेणशब्द

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

शब्दग्रहणं करोति त्वक् स्पर्शग्रहणं करोति जिह्वा रसग्रहणं करोति
चक्षू रूपग्रहणं करोति नासिका गंधग्रहणं करोति एवं ज्ञानेंद्रियाणां
कश्चिद्विषयग्रहणं करोति अल्पज्ञानत्वात् जडत्वात् सर्वग्रह
णं करोति नत्वं स्पर्शग्रहणं करोति यश्च स्पर्शग्रहणं करोति न
त्वं रूपग्रहणं करोति यश्च रूपग्रहणं करोति नत्वं गंधग्रहणं
करोति इत्येकं ज्ञानेंद्रियं एकविषयग्रहणं करोति नत्वेक
ज्ञानजनकत्वे इत्यसर्वज्ञः सर्वेश्वरः सर्वनियंतृत्वे सर्वेंद्रियगुणा
दृष्टं सर्वप्रत्यक्षसाक्षिणोऽनिश्चेतः तस्मान्नज्ञानेंद्रियकल्पनमवति

पुरो० १५

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नहिदेहवत्प्रभवतिश्चेत्नदेहस्यषडभावविकारित्वात् अजन
भवति नेषडभावकेऽस्मिन्नोसजायतेवर्धतेऽपक्षीयतेविप
रिणमतेविनश्यतेइतिचशीतोष्णसुखदुःखमानापमानअला
दिवोंऽतःपर्यंतेदेहा अलादिकोऽपतेगमसकपर्यंतसप्तसप्तस्थू
लसूक्ष्मदेहाःधर्मषडभावविकाराः नत्वात्मनः यथादेहेकौमा
रंयौवनंजरा नथादेहेनरश्चाग्निधीरस्तत्रनमुह्यति भगवद्गी
ताप्रमाणेन आत्मानुभवदृक्षःनित्यमुक्तःअखंडानंदैकरस
षडभावविकाररहितः नेथाद्यभगवद्वाक्ये नजायतेम्रियतेवा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्रीगुरु०

KKSU LIBRARY
RAMTEK
441106
M-1581
Dist Nagpur

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

[OrderDescription]
,CREATED=17.10.20 14:39
,TRANSFERRED=2020/10/17 at 14:43:18
,PAGES=30
,TYPE=STD
,NAME=S0004093
,Book Name=M-1581-MAHAVAKYARTH VIVRAN
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection